

NEUVOSTOLIITTOTUTKIMUKSEN OPPIKIRJA?

ERIK P. HOFFMAN & FREDERIC FLERON JR. (eds.): **The Conduct of Soviet Foreign Policy**. Expanded Second Edition. Aldine Publishing Company, New York 1980, 761 s.

Erik P. Hoffmannin ja Frederic Fleronin toimittaman kokoomateoksen ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1971. Nyt ilmestynyt uusi painos on noin 300 sivua laajempi ja sisältää kaikkiaan 39 johtavan länsimaisen sovjetologin artikkeleita Neuvostoliiton ulkopoliitikasta.

Hoffmann ja Fleron määrittelevät kokoelman tehtävät seuraavasti: »Tämän antologian rakenne sekä johdannot eri lukuihin ovat vaatimaton yritys yhdistää Neuvostoliiton ulkopoliitiikan tutkimus laajemmin kansainvälisten suhteiden tutkimukseen. Päätarkoituksenamme on ollut tutkia niitä ulkoisia ja sisäisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat Neuvostoliiton ulkopoliitiikkaan ja käyttäytymiseen... Ennen kaikkea meitä kiinnostaa analysoida niitä voimia, jotka vaikuttavat Neuvostoliiton kansainväliseen käyttäytymiseen; meitä ei niinkään kiinnosta Neuvostoliiton ulkopoliitiikan vaikutus Neuvostoliiton sisäpolitiikkaan tai muiden kommunististen ja ei-kommunististen valtioiden käyttäytymiseen.»

Kirjan toimittajat näkevät teoksen tehtävän ennen muuta opetuksellisena. Kirja muodostaa heidän mukaansa yhden kolmesta kulmakivestä Neuvostoliiton ulkopoliitiikkaa opiskeleville ja tutkiville. Muut kulmakivet ovat *Adam Ulamin* »Expansion and Coexistence. The History of Soviet Foreign

Policy, 1917—1973» sekä *Alvin Rubinsteinin* toimittama kokoelma »The Foreign Policy of the Soviet Union». Millaisia välineitä nämä teokset ja erityisesti Hoffmannin ja Fleronin teos sitten antavat Neuvostoliiton ulkopoliitiikkaa opiskeleville?

Hoffmannin ja Fleronin teoksen suurin ongelma on sen hajanaisuus, eräänlainen yhteisen juonen puuttuminen. Kirjan kaikki artikkelit on julkaistu alunperin jossain aikakaus- tai sanomalehdessä. Varhaisimmat artikkelit ovat 1950-luvulta ja viimeisimmät vuodelta 1980. Artikkelien taso vaihtelee siten erittäin paljon; osa on kirjoitettu tieteellisiin julkaisuihin, osa taas sanomalehtiin ja erilaisiin propagandajulkaisuihin. Tuntuukin siltä, että toimittajat ovat antaneet määrän käydä laadun yli: artikkelien määrä on aivan tarpeettoman suuri. Tämä heikentää ratkaisevasti kirjan käyttöä oppimateriaalina. Se sopii tutkijalle käsikirjaksi, mutta sen antaminen aloittelevan opiskelijan käsiin merkitsee väistämättä Neuvostoliittoon liittyvän tieteellisen kiinnostuksen lopahtamista. Lisäksi teos laajuudestaan huolimatta ei ole edes kattava: se edustaa metodologisesti ja tietopoliittisesti varsin suppeaa näkökulmaa Neuvostoliiton ulkopoliitiikan tutkimiseen.

Hoffmannin ja Fleronin teos edustaa positivistiseen tieteenihanteeseen perustuvaa Neuvostoliittotutkimusta tyypillisimmillään. Teos perustuu siihen tietopoliittiseen näkemykseen, että ulkopuolisen havainnoinnin kautta on mahdollista saada oikeaa ja luotettavaa tietoa tutkimuskohteesta. Tutkimuksen subjekti ja objekti on jyrkästi erotettu toisistaan. Tämä näkyy mm. siinä, että neuvostoliittolaisten lähteiden käyttö on monissa artikkeleissa lähes olematonta. Tässä onkin koko läntisen Neuvostoliittotutkimuksen keskeisin ongelma: tutkimuksen kannalta ei pidetä välttämättömänä tutkimuskohteen laajaa ja monipuolista tuntemista. Ei nähdä tärkeäksi sitä, että tutkija oppisi ymmärtämään tutkimuskohdetta ja sen toimintaa.

Hoffmann ja Fleron ovat jakaneet valitsemansa artikkelit kuuteen eri lukuun: 1. Neuvostoliiton ulkopoliitiikan tutkimus, 2. Sisäpolitiikka ja Neuvostoliiton ulkopoliitiikan muotoutuminen, 3. Kommunistinen

ideologia, arvojärjestelmät ja Neuvostoliiton ulkopoliittikka, 4. Kylmän sodan alkuperä, 5. Kylmästä sodasta kilpailevaan rinnakkainoloon ja 6. Jatkuvuus ja muutos Neuvostovallan luonteessa ja toiminnassa. Luvut 1—4 ovat pääosin samat kuin teoksen ensimmäisessä painoksessa lukujen 5 ja 6 sisältäessä lähinnä uudempaa, 1970-luvulla kirjoitettua aineistoa.

Artikkelien kirjoittajat edustavat kieltämättä alan korkeinta länsimaista ammattitaitoa. Mukana ovat mm. sellaiset nimet kuin *Richard Lowenthal*, *Adam Ulam*, *Robert V. Daniels*, *Robert C. Tucker*, *Zbigniew Brzezinski*, *Marshall Shulman*, *Richard Pipes* ja *Vernon V. Aspaturian*. Artikkeleja on poimittu mm. sellaisista lehdistä kuin *Foreign Affairs*, *International Organization*, *Problems of Communism*, *Journal of International Affairs*, *Survey* jne. Ne ovat omiana aikanaan ollut varmasti hyviä ja valaisevia kirjoituksia, mutta omasta ympäristöstään irrotettuina ne eivät enää toimi samalla tavalla. Tämä koskee erityisesti vanhempia mukana olevia artikkeleja. Mitä uudempiin artikkeleihin tulee, niin myös ne sisältävät eräitä ongelmia. Mukaan otetut artikkelit suhtautuvat yleensä varsin kriittisesti ns. liennytyksen aikakauden saavutuksiin ja korostavat em. tilan edullisuutta Neuvostoliiton kannalta. Niinpä esimerkiksi *Richard Pipes* alkujaan vuonna 1976 julkaistussa artikkelissaan »*Detente: Moscow's View*» katsoo, että liennytyksen turvin Neuvostoliitto on lisännyt vaikutusvaltaansa kolmannessa maailmassa, jatkanut esimerkiksi kansallisten vapautusliikkeiden tukemista ja puuttunut siten eräiden maiden sisäisiin asioihin, lujittanut otettaan liittolaismaisaansa, pystynyt parantamaan kansantalouttaan jne. Monet muut kirjoittajat päätyvät pitkälle samoihin johtopäätöksiin. Tuntuukin siltä, että artikkeleja ei olla valittu mukaan suinkaan niiden tieteellisen merkittävyyden vaan niiden poliittisen tarkoituksenmukaisuuden perusteella.

Hoffmannin ja Fleronin kokoelma poikkeaaakin monessa suhteessa edellä mainituista *Rubinsteinin* ja *Ulam*in töistä. Se on ennen muuta huomattavasti hajanaisempi ja tutkimuksellisessa mielessä varsin kunnianhimon. *Rubinstein* ja *Ulam* sen sijaan pyr-

kivät tarkastelemaan Neuvostoliiton ulkopoliittikkaa osana laajempaa kokonaisuutta, ottamalla huomioon Neuvostoliiton omat näkemykset eri kysymysten kohdalla.

Hoffmannin ja Fleronin kokoelma palvelee lisäksi ennen muuta amerikkalaista vastaanottajakuntaa. Meille suomalaisille sillä näin ollen on varsin vähän annettavaa. Meillä ei olekaan mitään syytä turvautua tämän kaltaisiin teoksiin, antaahan jo maantieteellinen erikoisasetammekin meille erinomaiset mahdollisuudet tutkia ja ymmärtää Neuvostoliittoa. Jos tätä kirjaa johonkin halutaan käyttää, niin amerikkalaisen ulkopoliittisen »aivotrustin» ajattelutavan tutkimiseen.

Lopuksi ei voi olla kiinnittämättä huomiota siihen epävarmuuteen, jolla Suomessa suhtaudutaan Neuvostoliittoa koskevaan tutkimustoimintaan ja sen ulkoisten edellytysten parantamiseen. Tämä piirre tulee ensi kerran näkyviin peruskoulun toisen luokan kevätlukukaudella kielivalintojen yhteydessä ja jatkuu sitten eri muodoissaan myös ylemmillä tasoilla. Kielitaidon puuttuminen on kuitenkin vain yksi ongelma. Toinen polttava ongelma on Venäjää ja Neuvostoliittoa koskevan yliopistollisen ja muun oppimateriaalin vähäisyys ja ylimalkaisuus. Suomessa tarvittaisiin välttämättä uutta Venäjän ja Neuvostoliiton historian oppikirjaa sekä uutta materiaalia Neuvostoliiton poliittisesta järjestelmästä ja ulkopoliitikasta. Tässä suhteessa me olemme huomattavasti jäljessä muista Pohjoismaista, erityisesti Ruotsista ja Tanskasta. Tämä puute tulisi korjata jo lähivuosien aikana!

Jyrki Iivonen